

**ДЕМОГРАФСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ
НА НОВАТА ТЕОРИЯ
ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ**

Димитър Златинов

УВОД

Теориите за икономически растеж си поставят общата цел да разкрият детерминантите на прираста на националния доход, използвайки различна методология и концептуални предположения. Неокласическият модел на дългосрочния икономически растеж извежда два основни фактора за постигане на прираст в икономиката — труд и капитал, въз основа на които се описва обемът на БВП при зададено технологично равнище. Развитието на теорията за икономическия растеж достига до избягване на силната формализация на моделите на Харод-Домар, Калдор и Кеймбриджката школа като цяло и се насочва към качествено измерване на икономическия прираст. В този аспект изключително иновативна е ендегенната теория за икономически растеж, която все още звучи утопично, защото цели да обвърже изключително динамични и актуални тенденции. Освен изследване и предписване на условията за постигане на стабилен иновативен растеж, тази теория обвързва икономическия с демографския преход. Икономическият преход, който очертава ендегенната теория на растежа, се свързва с отдаването на приоритетно място в условията на глобализация на развиването на нефундаментални икономически дейности като обучение и образование през целия живот, иновации и технически прогрес. Демографският преход се разглежда като спада в смъртността и увеличената продължителност на живота вследствие на подобрените условия на живот в съвременното общество, т.е. подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал. Изследването на демографските детерминанти на ендегенния растеж, а именно на човешкия капитал, позволява определяне на тенденциите в макроикономическата политика на растежа, а в този смисъл служи и като инструмент за макроикономическа прогностика. Извеждането на определени демографски зависимости е актуално с оглед на опасенията от застаряване на населението в световен план и натиска, който този негативен процес оказва върху фискалната устойчивост. Адекватната демографска политика е основна предпоставка за социалния просперитет и се свързва не само с осигуряване на демографски прираст, а и с развитие и натрупване на качествен човешки капитал, чрез който се задвижва устойчива икономическа линия на обществено развитие.

КОНЦЕПЦИЯ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИЯ ПРЕХОД – ЕНДОГЕНЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

Ендогенната теория за растежа извежда два основни фактора за постигане на икономически прираст, които в най-голяма степен обхващат социално-икономическите параметри на развитието — човешки капитал и иновационни технологии. По своята същност наченки на теорията за ендогенния растеж се срещат в различни икономически школи, а оформянето на теоретичните идеи в завършен вид започва през 80-те години на XX век, което прави тази концепция изключително модерна и актуална. Наименованието си „новата теория“ дължи на термина ендогенен (самозараждащ се, възпроизвеждащ се), защото разглежда икономическите променливи като производни на вътрешно присъщи за икономиката механизми. В по-широк план теорията на растежа свързва развитието с нарастването на населението и човешкия капитал като в аспект показателите за икономически растеж се представят под формата на социално-икономически параметри: здравен статус на населението; грамотност; продължителност на живота; социални придобивки (Замфирова, 2002). Общият модел на изграждане на ендогенната теория се илюстрира чрез корелацията между обществено благосъстояние и насърчаване на технологичното ниво на развитие чрез инвестиции в човешки капитал.

Общественото благосъстояние, основано на постигнатия икономически растеж чрез развитие на човешкия капитал и иновационната дейност, се прекроява в по-добър жизнен стандарт, реструктуриране на личното потребление, изграждане на различен мироглед, ценностна система и подтик към знания.

Технологията е водещ производствен фактор при всички теории за растежа. В обобщената производствена функция на Коб-Дъглас тя се представя като обща факторна производителност, която обхваща всички трудно установими

Графика 1: Корелация между обществено благосъстояние и инвестиции в ендогенни фактори на икономически растеж